

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Тетяна Боляк,
Український Державний Університет
імені Михайла Драгоманова*

Підготовка конкурентоспроможного вчителя початкової школи в умовах сучасного освітнього середовища – головне завдання вищих педагогічних навчальних закладів та системи післядипломної педагогічної освіти України.

Ключові слова: вчитель початкової школи, інформаційні та хмарні технології, інформатизація, конкурентоспроможність, педагогічна освіта, модель сучасного вчителя.

Постановка проблеми. Сучасність висуває перед педагогом ряд вимог до професійно значущих особистісних якостей, що розкривають інтелектуальну й професійну сторони особистості вчителя, здійснюють вплив на результат їхньої фахової діяльності й показують індивідуальний стиль кожного педагога.

Окремо слід визнати одну з найважливіших умов модернізації сучасної освіти – побудова дитиноцентричного освітнього процесу. Адже в житті кожної людини початкова школа є якісно новим етапом особистого розвитку. Початкова шкільна освіта, яка є основою подальшого навчання, характеризується особливостями, що відрізняють її від усіх подальших етапів шкільної освіти. Насамперед це стосується отримання ґрунтовних початкових знань, сформованості загальнонавчальних умінь, навичок і способів діяльності, розвитку пізнавальних інтересів і мотивації. Ефективність навчально-виховного процесу в початковій школі значною мірою залежить від особистості вчителя, рівня сформованості його готовності до перманентного процесу модернізації системи освіти.

У зв'язку з цим, учитель початкової школи (*далі* – ПШ) має характеризуватися не лише високим рівнем предметних знань, але й ґрунтовними здібностями використання у професійній діяльності інноваційних засобів і форм – готовністю до застосування отриманих знань і умінь у навчально-виховній, соціально-педагогічній, науково-методичній та організаційно-управлінській діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних наукових досліджень демонструє, що інформатизація освіти зумовлює підвищення популярності вивчення цього напрямку в освіті та практичному використанні мережі Інтернет, соціальних і хмарних сервісів. Зазначений напрям досліджують Н. Р. Балик, В. Ю. Биков, Р. С. Гуревич, Н. П. Дементієвська, М. І. Жалдак, А. П. Забарна, І. О. Захарова, Л. А. Карташова, А. М. Коломієць,

В. В. Лапанський, Н. В. Морзе, Є. С. Полат, Є. Д. Патаракін та інші. Впровадження та застосування інформаційних технологій у початковій ланці освіти досліджують О. Г. Козленко, Є. С. Маркова, Л. Є. Петухова, О. І. Шиман, О. В. Якушина та інші.

За висновком дослідників «використання сучасних освітніх технологій навчання в інтеграції з ІТ у навчальному процесі забезпечує: ефективність всіх видів навчальної діяльності; якість підготовки фахівців з новим типом мислення відповідно до вимог інформаційного суспільства; якісне формування професійної компетентності, культури та ін.» [3, с. 116].

Мета статті полягає в розкритті сутності науково-педагогічної термінології (інформаційні та хмарні технології, інформатизація, конкурентоспроможність); порівнянні та характеристики п'яти основних «хмарних» сервісів, найбільш привабливих для освітян; обґрунтуванні необхідності інноваційної моделі сучасного конкурентоспроможного вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічні реформи, інформатизація суспільства зумовлюють зміни в суспільній свідомості і формування нових цінностей в освіті: пріоритет надається інтересам кожного учасника навчально-виховного процесу як особистості, врахування у навчанні його особистісних якостей. Останніми роками пріоритетним напрямом розвитку освіти є впровадження інформаційних технологій (ІТ), що сприяє доступності освіти, підвищенню ефективності навчання та вдосконаленню навчально-виховного процесу. Державна політика України щодо інформатизації суспільного життя й освіти, розбудови інформаційного суспільства представлена законодавчою базою, зокрема: Закон України «Про Національну програму інформатизації», Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», які містять положення про актуальність та доцільність використання ІТ у освітній галузі. Ці та інші документи визначають провідним напрямом упровадження інноваційних технологій, які спрямовані на забезпечення різносторонніх освітніх і професійних потреб кожної особистості.

Здійснений аналіз джерел дає можливість та доцільність встановлення взаємозв'язку педагогіки та інформаційних технологій. Тим більше, що в останні роки використання інформаційних технологій дозволяє змінити та модифікувати способи і прийоми збирання, зберігання, опрацювання, передавання, презентування та використання інформації.

Використовуючи термін ІТ, опираємось на дослідження А. М. Гуржія, Л. А. Карташової та В. В. Лапінського, які, здійснивши ґрунтовний аналіз наукових доробків, пояснюють, що термін «інформаційні технології» до української мови перейшов з англійської – ІТ (англ. ІТ (ай-ті) information technology (technologies)). Він означає, «з одного боку: розроблення, проектування та виробництво комп'ютерів, периферійних пристроїв й елементної бази для них, мережного обладнання і програмного забезпечення, а, з іншого, – їхнє

застосування в системах різного призначення з метою зберігання, перетворення, захисту, опрацювання, передавання й отримання інформації» [1, с. 117].

Терміни, які використовують для позначення посилань на технології, пов'язані зі збиранням, опрацюванням, зберіганням, розповсюдженням, відображенням та використанням, пересиланням і керуванням інформації, знаходимо також і в тлумачному словнику – «інформаційні технології, ІТ, інформаційно-комунікаційні технології (анг. Information and Communication Technologies, ICT)». Уточнюючи це надто загальне поняття, надалі пропонуємо його використовувати у формі скорочення – ІТ (із вимовою – «ай-ті») [1, с. 117–118]. Останнім часом в освіті із широкого різноманіття ІТ дедалі більшого поширення набувають так звані «хмарні» технології, які надають користувачам мережі Інтернет (зокрема й учителям ПШ) доступ до електронних ресурсів та застосування програмного забезпечення в якості online-сервісів.

Основною ідеєю «хмари», або «Cloud» (англ. «cloud» – «хмара», походить від власної назви інтернет-послуги хостингу даних, має інтерфейс зображення хмари), стало збереження медіаданих користувача в інтернеті (медіасховище) з можливістю отримання доступу до них з будь-якого пристрою в будь-якому місці, або збереження їх на жорсткому диску. Тепер завдяки «клауд»-сервісам користувач отримав можливість маніпуляції даними за допомогою кількох пристроїв [1, с. 120].

Сутність цього терміну є досить простою: користувачі можуть не витратити кошти на обладнання та програмне забезпечення, а брати його в оренду, сплачуючи лише за час реальної роботи з ним. При цьому програмне забезпечення знаходиться не на ПК користувача, а у «хмарах» – на віддаленому сервері. Тобто, для того щоб працювати за такою системою, достатньо лише мати доступ до Інтернету. Також слід зазначити, що характеристики ПК, інших пристроїв чи гаджетів, які забезпечують вхід в Інтернет, не мають принципового значення.

Аналіз публікацій науковців О. І. Іваницького, І. О. Захарової, Л. А. Карташової, М. М. Козяра, В. М. Кухаренка, А. Р. Магамедова, Є. І. Машбиця, С. В. Медвецького, В. М. Монахова, С. О. Семерікова, В. П. Сергієнка, Н. Л. Сошницької, О. В. Співаковського, О. М. Спіріна, В. І. Сумського, С. А. Ракова, О. П. Поліщука, І. О. Теплицького, С. П. Ткаченко, Ю. В. Триуса, А. В. Хуторського та інших щодо вивчення та впровадження хмарних сервісів дозволив розкрити переваги їхнього використання в навчально-виховному процесі освітнього закладу: безкоштовність використання; доступність з будь-якого місцезнаходження; відсутність необхідності придбання додаткового програмного та апаратного забезпечення; «зрозумілий» та доступний інтерфейс; економія дискового простору; можливість організації резервного збереження матеріалів; безпека та відкритість освітнього середовища для усіх учасників навчального процесу; безпосередня взаємодія; особистісний підхід;

можливість застосування різноманітних видів навчальної роботи, online-контролю й оцінювання рівня навчальних досягнень тощо.

Серед напрямів розвитку ІТ хмарні технології є одними з найбільш привабливих для освітян. У таблиці 1 наведено порівняння п'яти основних «хмарних» сервісів, з урахуванням та описом можливостей, сумісності пристроїв та об'єму пам'яті.

Таблиця 1

Порівняння основних «хмарних» сервісів

№	«Хмарна» послуга	Можливості	Пристрої	Музика
1	iCloud	Передбачає 5 Гб безкоштовного зберігання даних, забезпечує синхронізацію музики, фотографій, додатків, документів, iBooks, контактів, електронної пошти та календарів	Усі «Мас»и і iOS 5 (Windows ПК має тільки PhotoStream і деякі основні характеристики)	Всі iTunes-придбаної музики можуть бути розділені між пристроями. iTunes: \$25 на рік на 25.000 треків до бібліотеки спільного використання
2	Google	Передбачає 1 Гб вільного місця на онлайн-сховищі для Google Docs, 1 Гб вільного місця для Picasa, 7 Гб вільного місця для Gmail; потокову передачу музики, синхронізовані документи, контакти, електронна пошта	Усі пристрої з Веб-браузером	Google Music Бета дозволяє завантажити до 20 тисяч треків з власної бібліотеки користувача
3	Amazon CloudDrive	Передбачає 5 Гб безкоштовного зберігання	Усі пристрої сумісні з Adobe Flash	Включає музичний плеєр Cloud Player
4	Windows Live	Передбачає 25 Гб вільного місця для зберігання файлів і синхронізації фотографій	Windows PC, Mac, Windows Phone 7	Немає
5	Dropbox	Передбачає 2 Гб безкоштовного простору для зберігання, з можливістю розширення 100 Гб за 200\$ на рік	Усі пристрої з веб-браузером або Dropbox-клієнт	Вбудований аудіо-плеєр у вебінтерфейс і iOS клієнта

Аналіз джерел нашого дослідження про інформатизацію системи освіти, зокрема шкільної, введення навчального предмета інформатики в початкову школу вказує на необхідність учителю ПШ відповідати теперішньому рівню інформатизації суспільства, а також вказує на формування однієї із глобальних цілей шкільної освіти – використання вчителем ІТ у професійній діяльності в умовах сучасного освітнього середовища:

використання в навчально-виховному процесі, управлінні навчанням, самопідготовці та самонавчанні.

Учитель ПШ як фахівець у галузі початкової освіти має характеризуватися не лише високим рівнем предметних знань ПШ, але й здатностями використання у професійній діяльності інноваційних засобів і форм навчання, готовністю до застосування отриманих знань і вмінь у навчально-виховній, соціально-педагогічній, науково-методичній та організаційно-управлінській діяльності.

Конструктивне осмислення означеної в роботі проблеми вказує на можливість опиратися на висловлювання М. Д. Ярмаченка як основоположне: «Педагогічний досвід – сукупність знань, умінь та навичок, що набуваються вчителем у процесі практичної навчально-виховної діяльності; основа педагогічної майстерності вчителя, одне з важливих джерел розвитку педагогічної науки. У педагогічному досвіді педагогіка виявляється не лише наукою, а й складним мистецтвом. У процесі його вивчення найважливіше значення має цілісність педагогічних явищ, а оскільки, педагогічний досвід – це процес, то його треба розглядати в русі» (рис. 1) [4, с. 158–162].

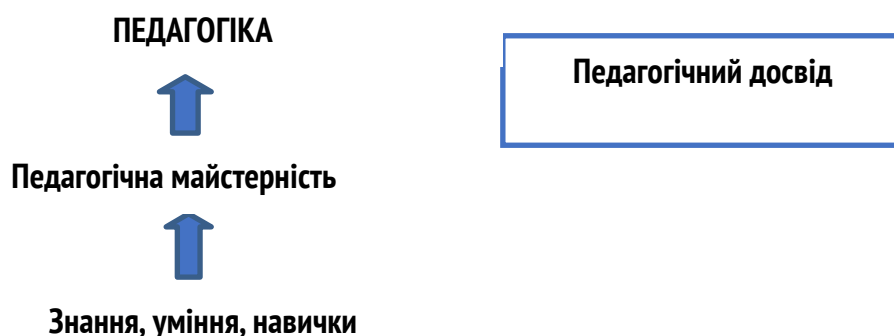

Рис. 1. Модель явища «педагогічний досвід» як основоположного фактору розвитку педагогіки (за М. Д. Ярмаченком)

Конкретизуючи першорядну функцію педагогіки щодо вчителя ПШ, запропонуємо виокремити дві складові: її теоретичну й технологічну функції. Так, теоретична функція реалізується на трьох рівнях:

I – описовому, або пояснювальному (вивчення передового й новаторського педагогічного досвіду);

II – діагностичному (виявлення стану, умов і причин педагогічних явищ, успішності й ефективності діяльності педагога і учнів);

III – прогностичному (експериментальні дослідження педагогічної діяльності й побудова на їхній основі моделей перетворення цієї дійсності; прогностичний рівень пов'язується з розкриттям сутності педагогічних явищ через наукове обґрунтування очікуваних змін; саме на цьому рівні формується теорія навчання й виховання, моделі педагогічних систем тощо).

Відштовхуючись від зазначеного, слід зауважити, що в останні роки сформувалась потреба в сучасних учителях ПШ, які повинні мати високий рівень освіченості в різних галузях: методології, методики, психології, культури та педагогіки зокрема. Відповідний високий рівень знань у зазначених галузях може бути свідченням компетентності вчителя, сформованості високих професійних якостей, здатності до педагогічної творчості та педагогічної майстерності.

Отже, сучасна початкова школа потребує вчителя, котрий здатен до творчого пошуку, креативних шляхів у професійній діяльності, який працює у новому форматі та є конкурентоспроможним. Його діяльність повинна ґрунтуватися на досягненнях традиційної педагогіки й передбачати інноваційні підходи та пошук нових шляхів, які відповідають неперервному розвитку суспільства. Такий учитель має бути спрямованим на постійне підвищення свого фахового та особистісного рівня, готовим до педагогічних експериментів, які спираються на проведення досліджень та наукових пошуків.

Аналіз наукових джерел свідчить, що нині діяльність багатьох навчальних закладів, компаній, корпорацій та підприємств найчастіше пов'язується з терміном «конкурентоспроможність». Конкурентоспроможність дослідниками розглядається як вища спонукальна сила, що змушує виробників продукції підвищувати її якість, знижувати витрати на виробництво, підвищувати продуктивність праці. Більш того, конкурентоздатність формулює нові стандарти діяльності учасників ринку [1, с. 169–170].

В освіті, за нашими дослідженнями, конкурентоздатність як якість сучасного вчителя ПШ повинна свідчити про його високий рівень професійної діяльності та здатності до систематичного та неперервного навчання й самонавчання. Конкурентоздатного вчителя ПШ також характеризує, на нашу думку, прагнення досягати високих цілей – підвищення рівня якості навчання молодого покоління, підготовка учнів до життя та діяльності в умовах інформаційного суспільства тощо. У вищих педагогічних навчальних закладах та в закладах післядипломної педагогічної освіти України постає проблема, яку було виявлено й у відповідних навчальних закладах інших країн: як краще підготувати вчителя ПШ для вирішення такого складного завдання, як підготовка учнів до завтрашнього дня, особливо за відсутності відповідних моделей?

Вивчення японського досвіду підготовки фахівців дозволяє виявити своєрідний підхід у формуванні конкурентоспроможного вчителя ПШ, дотримання якого старанно реалізується та контролюється. У його основі лежить єдина педагогічна концепція, суть якої полягає в формуванні трьох груп навичок: технологічних (навичка пов'язана з освоєнням професії), комунікативних (безпосереднє відношення до спілкування з різного роду людьми і з самим собою) і концептуальних (мистецтво прогнозувати події, планувати діяльність великих груп людей, приймати відповідальні рішення на основі системного аналізу) [5, с. 25–28].

Свою оригінальну модель педагогічної освіти, орієнтовану на перспективу, пропонує University Master of Education Program «Future of Education». Освітня програма висуває деякі загальні ідеї стосовно того, як США рухається в напрямі результативної підготовки всіх педагогів, які будуть задіяні у навчанні до 2030 р. і далі [5, с. 25–28]: курси підвищення кваліфікації можуть бути запропоновані гетерогенній групі педагогів з метою створення конкуренції, яка дозволяє виокремити високопідготовлених учителів усіх типів, що здатні задовольнити змінні потреби неперервної освіти; педагогічна освіта не повинна бути обмеженою регіоном підготовки. Можливості онлайн освітньої програми можуть запропонувати вчителю інтерактивні можливості, де педагоги отримають необхідний досвід у використанні інформаційних технологій у викладанні й навчанні в якості інструменту; навчання здатності педагогів розглядати тенденції і прогнози на майбутнє та шляхів підготовки до нього; навички творчості, інновацій та лідерства можуть бути інтегровані в усі дисципліни; навчання з використанням ІТ, знання про нові технічні засоби; педагоги повинні бути озброєні глибокими знаннями, які можуть бути творчо застосовані. Нині на світовому ринку це: наука, технології, інженерія та математика. На нашу думку, зазначений досвід може бути врахований у процесі формування конкурентоспроможності вчителів ПШ в Україні.

У XXI ст. має формуватися особистість сучасного вчителя ПШ – нова особистість, яка характеризується соціально типізованою педагогічною поведінкою, що адаптується до змінних умов діяльності, до пошуку шляхів та методів підготовки дітей, до співтворчості з учнями, батьками та колегами. Узагальнення зазначеного дозволяє відтворити інноваційну модель сучасного вчителя ПШ (рис. 2).

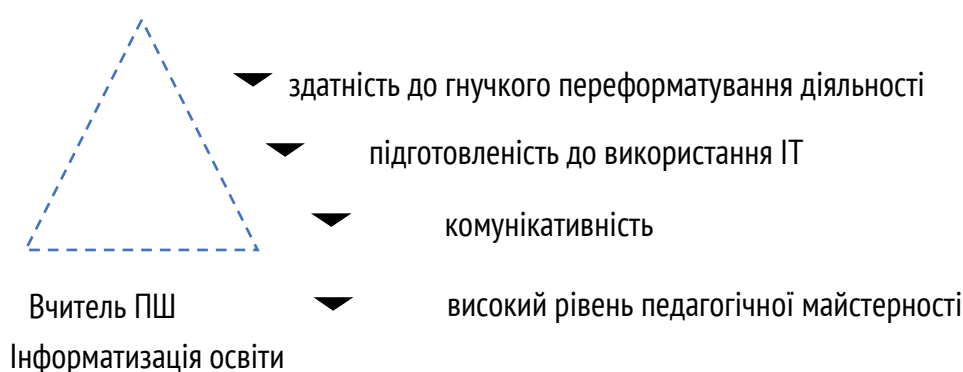

Рис. 2. Інноваційна модель сучасного конкурентоспроможного вчителя початкової школи

Висновки. Ми погоджуємось із думкою О. Ф. Макара в тому, що «Цінності конкурентоспроможного вчителя безмежні. Вони є негласним кодексом честі вчителя, який складався віками з передового досвіду мільйонів педагогів, відбираючи найкращі методики і технології. Конкурентоспроможний

вчитель, духовна сила якого в його цінностях, вчить саме так, і тим самим забезпечує належну якість життя і цінність нашої держави. Кожен учитель повинен прагнути стати конкурентоспроможним, висококваліфікованим спеціалістом, який має унікальні професійні знання, природні здібності, учителем, який довів до високого рівня свою педагогічну майстерність, який прагне і досягає успіху» [8, с. 13–19].

Перспективою для подальшого дослідження є вивчення конкурентоспроможності вчителя початкової школи в умовах сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Бахмат Н. В. Педагогічна підготовка вчителів початкової школи: інноваційні підходи в умовах хмаро орієнтованого середовища: монографія/ Н. В. Бахмат. Київ : Міленіум, 2016. 360 с.
2. Воротникова І. А. Модель професійного розвитку вчителя в умовах реформи післядипломної педагогічної освіти. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика (Серія: Педагогічні науки)*. 2018. № 3–4. С. 56–57.
3. Гаврилюк О. М. Професійно-творча самореалізація вчителя в системі освіти дорослих. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2016, № 8 (62). С. 116–126.
4. Дерстуганова Н. В. Сутність поняття «Загальні компетентності» у вітчизняній науковій парадигмі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 84. С. 158–162.
5. Драчук Е. М. Педагогічний імідж учителя як інструмент розв'язання професійних завдань. *Студентський вісник Педагогічного університету імені П. Тичини*. 2013. Вип. 33. С. 25–28.
6. Карпенко Є. В. Сучасні вектори дослідження емоційного інтелекту. *Психологія і особистість*. 2019. № 1 (15). С. 60–72.
7. Клокар Н. І. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти регіону на засадах диференційованого підходу: монографія. Київ, 2010. 528 с.
8. Кузнецова Н. П. Оцінка факторів, що впливають на якість освітніх послуг в Україні. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 1–2. С.13–19.

BOLIAK T. INNOVATIVE MODEL OF THE MODERN COMPETITIVE PRIMARY SCHOOL TEACHER

Abstract In the scientific article “Innovative model of a modern competitive primary school teacher” authored by Tetyana Mykhaylivna Bolyak, the understanding and relevance of modern scientific and pedagogical terminology is considered, namely: information and cloud technologies, competitiveness, informatization;

A comparison of five main “cloud” services for teachers is emphasized and given: iCloud – Includes 5 GB of free data storage, provides synchronization of music, photos, applications, documents, iBooks, contacts, e-mail and calendars; Google – Includes 1GB of free online storage space for Google Docs, 1GB of free space for Picasa, 7GB of free space for Gmail; Amazon CloudDrive – Includes 5 GB of free storage; Windows